

Гр. Толстой.

Полонений на Кавказі.

Правдива подія з російського.

І він ходив по селі, свистав пісеньки, або сидів шопі і займав ся ручними роботами: то ліпив з глини ляльки, то плів з лозини коші. Во він знав різне ремесло.

Раз виліпив ляльку і поставив її на даху. Она мала віс, руки й ноги і мала татарську сорочку на собі.

Татари несли воду. Дочка господаря, Дінка, побачила ляльку і приклікала другі Татарки. Они поставили збанки на землю, приглядали ся ляльці і сміялися.

Шілін здобув ляльку з даху і хотів їй дати єї, але они бояли ся брати єї. Він поставив ляльку назад на дах, пішов до шопі і уважав що буде, дальше.

Діна прибігла оглянула ся, вхопила ляльку і утікла.

На другий день раненько побачив, як Діна виходила з лялькою з саклі. Она прибрала єї, колесала як дитину і співала татарську пісню, немов би хотіла єї приспати. Надійшла єї мати, стала на неї сварити, вирвала від неї ляльку, а єї саму заставила до роботи.

Шілін зробив другу ще крашу ляльку і дав єї Діні. Раз принесла она малий збанок, поставила єго, сіла, видивила ся на Шіліна і сміючи ся показала на збанок.

— Чого она сміє ся? — погадав Шілін і взяв збанок та приложив до уст. Гадав, що то вода, але то було молоко. Він вишив єго і сказав: Харашо (добре). То дуже утішило Діну.

— Харашо, Іван, харашо! — відповіла, підняла ся, сплеснула в долоні і вхопивши збанок, побігла до хати.

Від того часу приносила єму кожного дня молока. Татари роблять з козячого молока малі грудки сира і сушать їх на сонці, і того сира приносила єму потапки. А коли одного разу єї отець зарізав барана, принесла єму кусник мяса. Она неза митно подала єму і чим скорше утікла.

Раз зірвала ся страшна буря, цілу годину лив дощ потоками. Ріки виступили з берегів. Там, де можна було ріку перейти в брід майже не умочивши ніг, валила вода на метри високо стіною та несла дерево і каміне. Взяті пили потоки від громів аж гори трясели ся. Коли в кінці буря перейшла, пили селом води кожним рівцем. Шілін позичив собі від свого господаря ножика, вирізав малий валець і кілька дощочок і зробив колесо, а до него прикріпив дві ляльки.

Дівчата принесли єму шматок і він приодів ляльки: одну за мужчину, а другу за жінку, та й поставив колесо над потчком. Колесо обертало ся, а ляльки скакали.

Ціле село збігло ся. Хлопці, та дівчата, жінки і мужчини — все придивляло ся колесови і цмокало.

— Отго, Іван!

Абдул мав попований годинник кишеньковий. Він покликав Шіліна до себе, показав єму годинник і млясув язиком. Шілін сказав:

— Дай сюди, я єго направлю.

Він взяв годинник, розібрав єго, відтак зложив і годинник ішов.

То дуже тішило господаря. Він подарував Шілінові старий зношений кафтан. Шілін взяв — се що мав робити? Міг ним бодати прикрити ся.

Від тепер тішив ся Шілін славою найлішого майстра. Почали до него приходити з найдальших сіл: один приніс стару ружницю або пістолет, другий годинник до направи і т. ин. Єго господар дав єму знаряди: свердлики, кліщі і пильники.

Шіліна научив ся трохи по татарски. І де які Татари привикли до него та кликали на него, коли чого потребували: Іван, Іван! — Але інші дивили ся на него повору, як на дикого звіра.

Рудий Татарин немів єго стеріти. Кілько разів побачив то хмурился і відвертав ся від него, або проклинав. Жив в тім селі також один старець. Він мешкав не в самім селі а в долині над рікою. Шілін бачив єго лиш тоді, як він ішов на молитви до мошеї. Старець був маленький, носив довкола шапки обвинене біле сукно, борода і вуши оули пристрижені і білі як сніг; лице поморщене і червоне як бурак. Він мав ніс закрийлений як каблук, сирі понурі очі і лише два зуби в устах. Коли ішов дорогою, піднірав ся палицею і дивив ся довкола як вовк. Кілько разів побачив Шіліна, червонів від гніву і відвертав ся.

Одного дня зішшов Шілін в долину, аби побачити, де мешкає старець. З дороги увидів малий, обведенний муром огород. За муром росли вишні, посеред котрих стояла мала хата з плоским дахом. Шілін підійшов ближе і побачив плетені з соломі уліи. Довкола них весело літали і бреліли пчоли. Старий клячав коло одного уліа і щось там робив. Шілін виліз на мур, аби ліпше видіти, але при тім ударив дибамі о камінь.

Старець відвернув ся, скрикнув, витягнув скоро із за пояса пістолет і вистрілів: Лиш з трудом удало ся Шілінову утечи і схрити ся поза камінем.

За Шілінове підглядане пожадував ся старець єго панови. Той звелів прикликати Шіліна, росьмьяв ся і спитав:

— Чого ти ходив до старого?

— Та ж я єму нічого не зробив — відповів Шілін. — Я хотів лиш подивити ся, як він живе.

Але старець сердив ся, кричав, вишкірив свої два довгі зуби і грозив Шілінови кулаком.

Шілін не розумів всього, що говорив старий, але все таки довідав ся, що він жадав від єго пана, аби не держав довше Росиян в авлі, а лиш аби їх поубивав. З тим старий відійшов.

Тепер спитав Шілін свого пана, хто той старець, а той відповів:

— То є знатний чоловік. Він був першим джигітом і богато Росиян згладив з того світа. І богатиий був. Мав три жінки і вісім синів. Они всі жили в однім селі. Одного разу напали Росияни на село, спалили єго і убили сімох синів старого. Лиш один син лишив ся ціл житю і той піддав ся Росиянам. Тоді перебрав ся старий до Росії, та й також піддав ся. Перебув три місяці межі Росиянами, відшукав там сина, убив єго власною рукою і угік. Від того часу не брав вже участі в ніякій борбі, ходив з богомільцями до Мекки і молив ся там на гробі пророка. Тому носить турбан. Хто був в Мецці, той називає ся гаджі, то велика почесть, і носить турбан. Росиян не навидить. Він напирив на мене, щоби я убив тебе, але я не можу того зробити; я заплатив за тебе великі гроши, а крім того я тебе полюбив; я не лиш не убив би тебе, але й не пустив би тебе наволю, колиб не дав вже мого слова. — Відтак засміяв ся і додав поросійськи: — Ты, Іван, добрий і я, Абдул, добрий.

IV

Так пережив Шілін цілий місяць. За дня ходив по аулі або займав ся ручними роботами, а як надійшла ніч і в аулі все втихло, копав яму в своїй шопі. Копати не було легко залля каменистої землі, але він помагав собі при тім довгим пильником і вкінці перекопав шопід підвалину діру. Як лучить ся добра нагода, надіяв ся тамтуди утечи. — Коби я лиш міг добре обізвати ся з місцевостию — гадав. Не знаю куди мені утікати. А того очевидно не довідаю ся від Татарів.

Одного полудня, коли пана не було дома, вибрав ся на стрімку гору, аби звітати добре розглянути ся по околиці. Але перед своїм від'їздом наказав господар одному хлопцеві, щоби добре уважав на Шіліна і не пускав єго з ока. Отже той хлопець побіг тепер за Шіліном з криком:

— Не їди нікуди, тато не казали. Верни ся, бо инакше скаличу людий.

Шілін усвокоїв хлопця.

— Я не їду далеко — відповів — хочу лиш вийти на он ту гору. Ходи разом: я ж маю на нозі дуби, то якже утікну. Ходи, я тобі завтра зроблю лук і стріли.

Хлопець дав ся намовити. Они вийшли на гору. Она не була надто висока, однако в дубах було все таки тяжко їти. Вийшовши на вершок, сів Шілін на землю і розглянувся по околиці. На полудне по тамтім боці шопи, простягала ся вузька долина, там нас ся табун коний, а ще дальше на полудне видко було аул. Не далеко аула здіймала ся стрімка гора, а за нею де одна. Між тими горами видко було синьо зеленій ліс, а там вже сторчав один вершок понад другий, на найвищих єввітів ся в світлі сонця білий сніг. На захід і захід видко було такі самі гори, а декуки на склонах і плоскорівнях можна було бачити, як дим по аулах піднімав ся до гєрв.

— То всею їх край — погадав Шілін.

Він обернув ся в сторону до Росії: під єго ногами йлила незнана єму ріка, а посеред веселих євдів лежав єго аул. Над рікою сиділи жінки і прали біле; они видавали ся такі маленькі як ляльки. По другій стороні аула видко було трохи низшу гору, за нею два ліси, а де заходило сонце, коли він мешкав в кріпости. Дивив ся все в ту сторону і погадав:

— Як раз в онтій долині повинна бути наша кріпость. Туди мушу утікати.

Сонце сховало ся за гори. Білі сніжні шпилі червоніли, зорні гори потемніли, з долини піднімала ся мрака а околиця, де як Шілін гадав, лежала кріпость, яспіла в світлі заходячого сонця червоним блеском. З напруженою увагою дивив ся Шілін в ту сторону, здавалося єму, що бачить, як там виходить дим з коминів — там мусить лежати кріпость.

Вже було пізно. Шілін чув молитву мулли (магометанський духовний у Татарів). Худобу гнали до дому, корови ричали. Хлопець нетерпеливив ся і напирив: — Та ходім вже раз! — З тяжким сердцем пішов за ним Шілін. Они вернули до дому.

Конець буде.

Фармерські поради.

Продукція яєць в зимі.

Коли надходить зима і вже починають ся приморозки, кури несуть ся чим-рає то менше, а далі й цілком перестают нести ся. Трафляє ся не раз, що в господарстві хоч находить ся богато курий однак в зимі даєсь дуже відчувати брак яєць, бо кури цілком не несуть ся. Заходить отже питанє, чи можна побудити курий до несеня яєць в зимі? Теперішня практика виказала що кури можуть нести ся і в зимі, если тільки господар постарав ся для них о відповідне приміщенє та добру поживу. В літі кури інстинктивно самі вишукують собі таку поживу, але зимою господар сам мусить подбати о те, щоби кури таку поживу мали, а кошта такої поживи кури оплатять самі, а до того ще й дадуть своєму господареві нагоду не один дент заробити на яйцях.

Передовсім треба постарати ся, щоби курники, в котрих мають кури зимувати, мусять бути теплі; если можливо, то повинні находити ся близько стайні. Такий курник повинен бути близько стайні. Такий курник повинен бути чисто утримуваний; господар повинен стіни вибілити добре вапном, підлогу кожного дня чистенько змитати і пєсинати піском. В однім кутику треба всегда лишити кунку піску, змішаного з попелом і тримати троха води на кушль.

Зимою треба курий голувати три рази денно, то є рано, в полудне і вечер; а за поживу треба подавати бараболі, зерно, та час від часу одробину мяса. Варєні бараболі з оєпикою найліпше подавати рано і в полудне, а на вечер зерно. Та кож добре є повісити на шнурочку в курнику голову зеленої капуста, яку кури дуже охотно скубають; також можна подавати скаралупу з яєць.

В погідні дни треба дріб випускати на подвірє, щоби на сьмітнику або гною троха порпав ся, бо се для курий є улюбленою забавкою. Подаючи воду, треба дбати о те, щоби не була надто зимна; воду треба зав сїдти трохи аригрити, а після того аж подавати.

Як бачите, не богато се справить клопоту і коштів для господаря, а однак сєй клопіт оплатить ся, бо так годовані кури будуть нести ся через цілу зиму і за всі заходи заплатять яйцями.

Як довго може обійти ся кінь без їди і питя.

Між нашими людьми говорять ся не раз про те, як то один Англієць хотів відзвичати коня від їди; кінь витримав щось 9 дєнь, а десятого дня таки здох. А Англієць мав сказати: шкода, коби був витримав ще той один дєнь, був-би певно відвик від їди. — Очевидна річ, що розходить ся о той

последний дєнь; бо по десятиім кождий слідуючий був би последним.

Последними часами роблено богато подібних проб, однак не на то, щоби відзвичати від їди і питя, а на то, щоби перековати ся, як довго зможе кінь витримати без одного або другого, та який вплив викликає на коня брак паші та води. Добре о сїм знати, головно при війську, на случай облоги, або в часі довгих та поспішних військових маршів.

Досвід отже доказав, що кінь довше потрафить витримати без їди як без питя.

Слїд коневи даєсь регулярно і достаточно пити води, кілько потребує, тоді може жити 25 дєнь, хочби нічого цілком не їв. — Противно, коли даєсь коневи подостатком сухої їди, а води цілком ні, то він не проживе довше як пять дєнь.

Знова коли будемо давати коневи подостатком сухої їди, а дуже мало води до питя, то кінь так само здохне в короткім часі.

Сли коневи не дамо через 3 дні води, то він дістає так велику спрагу, що не раз трафляло ся, що такий кінь вишивав 90 літрів води в протягу трох мінут.

Найважнішою отже річєю є, щоби кінь всегда мав подостатком води, бо в браку такої, кінь дуже скоро здахає.

Кілько важить безрого?

Коли хтось не має під рукою ваги, а хоче перековати ся, кілько важить жива свиня, треба поступити в слідуючий спосіб: Змірити довготу свині, як-раз від чола межі вухами аж до насаду хвоста і записати скільки кість цалів. Опісля змірити обвід (грубість) свині зараз поза передними ногами і оба числа помножити через себе. Одержанє з помноженя число поділити через одинадцять, если свиня є сита, через 12, если є середно товста, або через 13, если свиня є худа. Отриманє число викаже скільки фунтів ваги даної безрого.

5. Май.

В маю буває найбільше квочок. Через се скількик яєць зменшає ся. З гнізд треба яйця сєйчас, як лиш курка знесе ся, забрати, бо на них квочки розсиджуть ся. В маю не треба садити вже квочки, особливо на яйцях від рас великих. Курятка, що виклюють ся в другій половині або прикінці мая, не будуть мати часу вирости як слід. А хочби в осєни була погода красна і кури підросли, то на яйця від них треба чекати до лютого. Деякі кури квочають аж за богато. Таки квочки найлучше зачинити на кілька днів до курника з півнем і добре їх кормити. Невагом перестануть квочати. Позаяк в маю є звичайно богато хробства а кури єго пообідвають ся, то